

CONSTANTIN **POPOVICI**

Istoria capodoperelor dispărute

The History of Long-Lost Masterpieces

Editori/Editors: Augustina Popovici, Erland Secrieru

Coordonator științific/Scientific Coordinator: dr. Elena Olariu

CUPRINS CONTENTS

Academician prof. dr. Ion Pop, <i>Cu gândul la un mare artist</i>	10	Acad. Prof. Ion Pop, PhD, <i>Thinking of a great artist</i>
Academician Mircea Dumitrescu, <i>Prietenul meu Constantin Popovici</i>	14	Acad. Mircea Dumitrescu, <i>My friend Constantin Popovici</i>
Erland Secrieru, <i>Remember</i>	18	Erland Secrieru, <i>Remember</i>
Dr. Elena Olariu, <i>Constantin Popovici și obsedantul anotimp roșu</i>	22	Elena Olariu, PhD, <i>Constantin Popovici and the haunting red season</i>
Dan Mircea Cipariu, <i>În pocnet de pistol</i>	60	Dan Mircea Cipariu, <i>In the banging of a gun</i>
Augustina Popovici, <i>In memoriam</i>	76	Augustina Popovici, <i>In memoriam</i>
Cronologie Constantin Popovici	100	Chronology
Opera: monumente, sculptură, pictură și artă grafică	130	His artwork: monuments, sculptures, paintings and graphic art
Bibliografie	294	Bibliography

Cu gândul la un mare artist

Recunosc că sunt nu puțin intimidat de invitația de a scrie câteva rânduri despre impunătoarea operă a maestrului Constantin Popovici. Cunoșteam și eu, ca toată lumea, sculptura în oțel așezată, ca semn eroic al purtătorului de lumină, deasupra barajului argeșean al hidrocentralei de la Vidraru, care răspundea și unui apel al timpului istoric, de angajare cutezătoare într-o operă de construcție, romantică în felul său, cu mari sacrificii umane, învingătoare totuși, pe care artistul le omagia de la o înălțime care era nu doar geografică, ci și spirituală, înscrisă în arhetipul mitologic. Un alt moment revelator pentru mine a fost întâlnirea, peste ani, cu monumentul închinat tragicului Bacovia, ce eterniza în bronzul frământat dramatic, ca o lavă a suferinței împietrite, un destin omenesc proiectat emblematic și el pe un orizont universal. M-am gândit atunci imediat la *Rugăciunea* lui Brâncuși, atât de simplu și esențializat evocatoare a unei dureri smerite, devenită zguduitoare la urmașul său, în deplină consonanță cu viziunea marelui poet. Am avut, la începutul anilor '90 ai secolului trecut, și șansa de a-l cunoaște personal pe autorul acestei capodopere, pe când, la Centrul Cultural Român din Paris, am putut găzdui o expoziție din lucrările sale de pictură și grafică. Una dintre ele mi-a fost dăruită atunci: o lucrare ce evoca, pe fond alb, în linii negre, figura stilizată a unui om căzut, cu, deasupra, semnul, îndoliat de o gaură întunecată, al aripilor Victoriei. Am ales-o și ca pe un fel de memento al jertfei celor căzuți sub gloanțe în Decembrie 1989.

Au trecut de atunci ani mulți, în care imaginea mea despre universul plastic al lui Constantin Popovici s-a lărgit și îmbogățit considerabil. Am înregistrat, de-a dreptul consternat de actul de vandalism incredibil și sfidător pentru memoria națională, comis cu aprobarea oficialităților locale, al demolării (în 1992!) a marelui *Monument al Independenței* ridicat de artist la Oradea, lăsat să zacă apoi în depozite jefuite de basoreliefurile lui, nerepus nici astăzi într-un meritat „loc al memoriei”. A fost o nouă lovitură pentru creatorul său, dintr-o suită de evenimente dramatice, inaugurată cumplit de asasinarea, în 1946, a tatălui, în propria casă. Urmele acestui moment nefast al biografiei sale au rămas obsedante pentru totdeauna în întreaga sa operă: sentimentul dominant al tragicului existențial, marcat de numeroasele figuri ale sacrificiului, în primul rând acea gaură, neagră sau roșie, din „inima” unor lucrări, trimițând la moartea părintelui, dar și simbol cu valoare generală, al Jertfei, în

*Monumentul Independenței
The Independence Monument*

Thinking of a great artist

Copaci/Trees

I must admit that I felt quite intimidated when I received the invitation to write a few lines about the grand work of master Constantin Popovici. I knew, like everyone else, the steel sculpture placed, as a heroic sign of the light bearer, above the dam at the Vidraru Hydroelectric Power Plant on the Argeş River, which also responded to a call of the historical time, of daring engagement in a construction work, romantic in its own way, involving great human sacrifices, victorious nonetheless, which the artist commended from a height that was not only geographical, but also spiritual, inscribed in the mythological archetype. Another revealing moment for me was when I first saw, years later, the monument dedicated to the tragic Bacovia, which eternalized in the dramatically kneaded bronze, like a lava of hardened suffering, a human destiny also emblematically projected on a universal horizon. I immediately thought of *The Prayer*, by Brâncuşi, so simple and essentially evocative of a humble pain, which became

ground-shaking in his successor, in full consonance with the vision of the great poet. In early 1990s, I had the chance to also personally meet the author of this masterpiece, when, at the Romanian Cultural Centre in Paris, I hosted an exhibition with some of his paintings and graphic works. I was gifted one of them then: a work depicting, on a white background, in black lines, the stylized figure of a man fallen and, above him, the contour, blackened by a dark hole, of the wings of Victory. I chose it also as a kind of reminder of the sacrifice of those gunned down in December 1989.

Many years have passed since then, during which my image of Constantin Popovici's plastic universe has expanded and enriched considerably. I learned, in dismay, about the incredible act of vandalism, defiant for the national memory, committed with the approval of the local officials and consisting of the demolition (in 1992!) of the great Independence Monument, erected by the artist in Oradea, then left to lie in warehouses, stripped off of its bas-reliefs, not restored to this day to a well-deserved "place of remembrance". It was a new blow for its creator, one in a series of dramatic events, horribly inaugurated by the assassination, in 1946, of his father, in his own home. The traces of this unfortunate moment in his biography have always emerged obsessively in his work: the dominant feeling of existential angst, marked by the numerous figures of sacrifice, first of all that hole, black or red, at the "heart" of some works, which refers to the death of his father, but is also a symbol of general value,

figurația mitologică (Icar, Hecate, Apollo, Narcis), în cea de inspirație biblică (Hristos crucificat sau purtându-și crucea, Calvarul, îngerii albi sau negri), în himere, imagini de coșmar, spectre ale morții – toate tratate în materii diferite, piatră, lemn, metal, carton, hârtie..., în registre de o mare varietate stilistică, pe un parcurs vizionar, desfășurat în pictură între învălmășiri tensionate de linii și culori intensificate expresionist, cu o cromatică puternic contrastantă – roșu, negru, albul păstos – și stilizări ferme, aproape abstracte, intens reverberante, de figuri esențializate, întrupate în sculpturile sale, în guașe ori în grafica de mare expresivitate, ce se asociază organic obsesiilor modelatoare care-i structurează ansamblul creației.

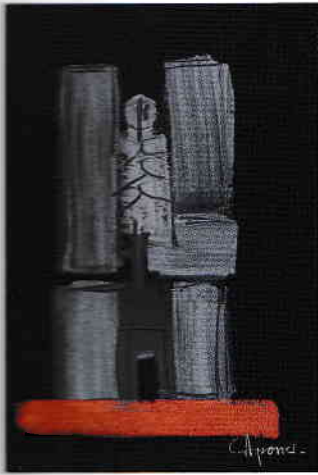
Comentatorii acesteia au remarcat, de altfel, unitatea ei fundamentală, înregistrând, de exemplu, motivul *zborului*, aspirația spre înalt, învecinată mereu cu *căderea și prăbușirea*, sugerând coexistența dintre sentimentul morții și bucuria victoriei asupra ei, într-o ecuație mereu tensionată: fiindcă cere mereu jertfa, dar una care nu rămâne fără consecințe dătătoare de sens existenței omului deopotrivă precar și rezistent în lupta sa cu destinul și cu istoria neprielnică. Multe dintre lucrările lui Constantin Popovici sugerează intensă reflexivitate, a ochiului ce înlăuntru se deșteaptă – ca să vorbim eminescian –, o concentrare în spirit ce se transmite în figurile approximate grafic și coloristic ale unor situații de viață și stări sufletești fundamentale, tristețe, reverie, așteptare, dorință, meditație, sacrificiu, tandrețe, singurătate, calvar – o paletă afectivă tradusă magistral, care cheamă imediat la comunicarea dintre privitor și răsfrângerea lor plastică. Este o forță de impact vizual pe care nu mulți artiști români au fost în stare să o transmită.

Personal, am fost și sunt mereu profund tulburat la fiecare întâlnire cu una sau alta dintre operele Maestrului. Fiorul dramatic și tragic al viziunii sale alimentate de timpuriu de prea multe evenimente biografice nefericite, prelungite în timp până în ultimii ani de viață, cu eșecul unor mari proiecte nerealizate, cu depozedarea de lucrări importante, cu violențe distructive absurde, suferite de câteva dintre creațiile sale de referință, l-am resimțit mereu, cu o particulară acuitate. Rămân însă și cu imaginea omului de mare sobrietate, cu ținuta sa demnă, expresie a unei etici ferme, de tandrețea melancolică ce-i marca privirea și gesturile prin care comunica cu oamenii din jur, cu un surâs nu o dată amar. Știu acum că a lăsat în urmă o moștenire de mare valoare, care-l așează în rândul artiștilor români de cea mai înaltă clasă. Este victoria sa definitivă asupra tuturor relelor aventuri prin care a trecut, una care certifică autenticitatea unei creații de profundă substanță reflexivă, de intensă vibrație afectivă, de – pur și simplu – mare omenie.

Academician profesor dr. Ion Pop

*Proiect – Înger negru
Project – Black Angel*

Templu/Temple

of the Sacrifice, in mythological figuration (Icarus, Hecate, Apollo, Narcissus), in that of biblical inspiration (Christ crucified or carrying his cross, Calvary, white or black angels), in chimeras, nightmarish images, spectres of death – all dealt with in different materials: stone, wood, metal, cardboard, paper, etc., in registers of a great stylistic variety, on a visionary path, developed in painting between tense entanglements of lines and colours intensified in an expressionist manner, with a strongly contrasting chromatics – red, black, pasty white – and firm, almost abstract, intensely reverberating stylizations of essentialized figures, embodied in his sculptures, in gouaches or in graphic works of a great expressiveness, which are organically associated to the modelling obsessions that structure his entire creation.

Actually, its commentators have noted its fundamental unity, characterised, for example, by the motif of *flying*, the aspiration to reach the skies, always close to *falling* and *crashing*, suggesting the coexistence between the feeling of death and the joy of victory over it, in an equation that is always tense: because it always requires sacrifice, but one that is not without consequences that give meaning to the existence of man, both precarious and resilient in his struggle with destiny and with an always hostile history. Many of Constantin Popovici's works suggest the intense reflexivity of the eye that is waking up inside – to use Eminescu's words –, a concentration of the spirit that is sent out in the graphically and colouristically approximated figures of certain life situations and fundamental states of mind, sadness, reverie, anticipation, desire, meditation, sacrifice, tenderness, loneliness, ordeal, – a masterfully translated emotional spectrum, which immediately calls for communication between the viewer and their plastic reflection. It is the force of a visual impact that not many Romanian artists have been able to convey.

Personally, I have always been and always am deeply troubled by each encounter with any of the Master's works. The dramatic and tragic thrill of his vision, fuelled early on by too many unfortunate biographical events, prolonged over time, until the last years of his life, by the failure of big projects left unrealized, by him being stripped off of some of his important works, with absurd destructive violence against some of his most representative creations, is something that I have always felt, with a particular acuity. On the other hand, I also preserve the image of a man of great sobriety, with his dignified attire, an expression of a firm ethics, the melancholic tenderness that defined his gaze and the gestures through which he used to communicate with the people around him, with a smile that was so often bitter. I know now that he left behind a precious legacy, which places him among the top Romanian artists. It is his absolute victory over all the misadventures that he has gone through, a victory that confirms the authenticity of a creation of deep reflective substance, of intense affective vibration, of – simply – great humanity.

Acad. Prof. **Ion Pop**, PhD

Prietenul meu Constantin Popovici

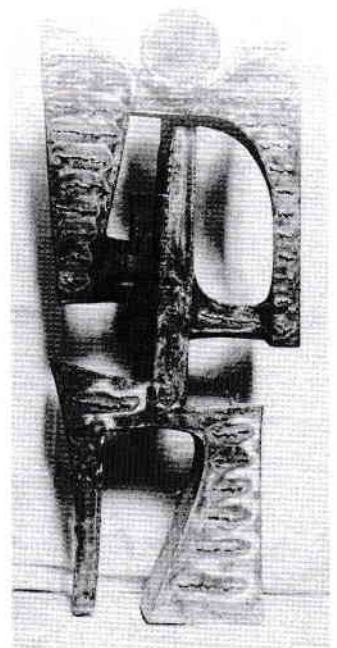
De curând m-am întâlnit cu opera excepțională a sculptorului Popovici, într-o expoziție substanțială cu un catalog bogat ce refăcea biografia și opera colegului meu mai mare de la Facultatea de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” din București.

Expoziția se desfășura în marile săli ale Muzeului Național al Literaturii Române, sub îngrijirea soției sculptorului, Augustina Popovici.

Născut în anul 1938, a fost admis la facultate în anul 1958, într-o perioadă în care învățământul era subordonat politic. Erau puține locuri pentru copii a căror părinți erau intelectuali, profesori, deci burghezi, erau doar 20 de locuri, alte 20 de locuri fiind rezervate pentru „clasa muncitoare”.

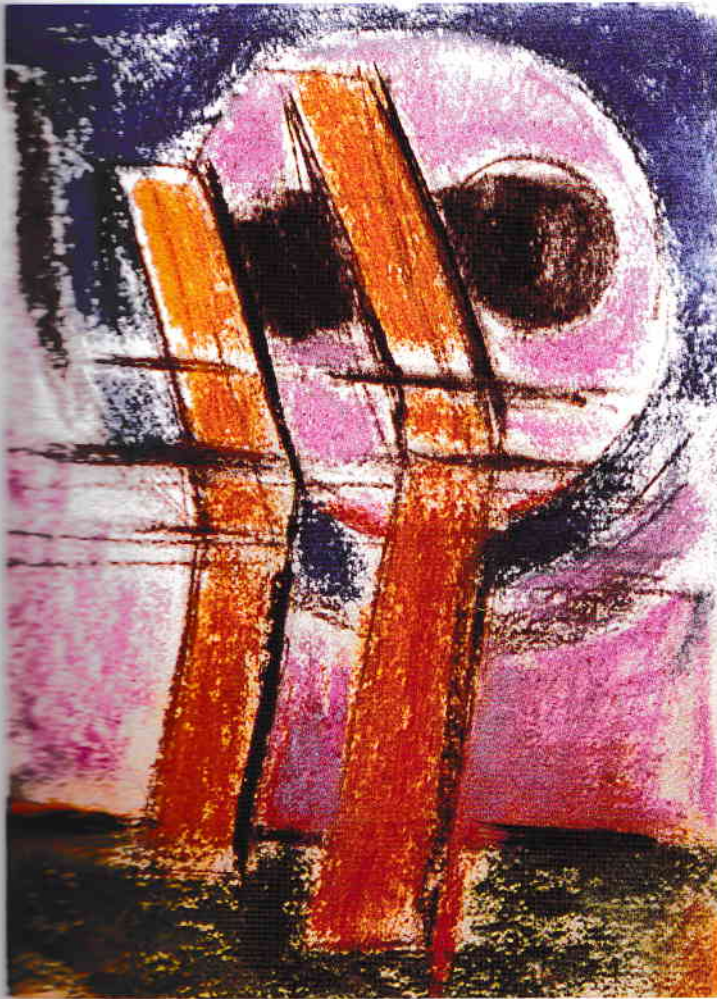
Atmosfera era apăsătoare politic, cu mulți turnători ai securității, cu mult socialism politic, însă și cu profesori care erau marginalizați, dar strălucitori ca pregătire: Schileru, Frunzetti, Ghițescu, Teodoru, profesori de o măiestrie excepțională. A avut colegi excepționali ce vor fi viitorii mari artiști de elită ai țării, precum: George Apostu, Ion State, Ion Stendl etc.

Eu eram coleg de clasă cu Elisa, sora lui mai mică, așa că prietenia a fost o constantă în evoluția noastră umană, dar și artistică. Căci, dacă facultatea era dirijată politic, dorințele noastre ne sincronizau cu lumea artistică europeană ce ne era refuzată prin cenzură. Studenții își căutau drumurile, relațiile umane ce ne permiteau să descifrăm noi forme artistice deveneau mult mai importante decât relațiile politice ce ne înconjurau zi de zi. Din 1964 până în anul 1971 viața devine mai elastică, mai necenzurată, așa că noua libertate a dat mari personalități în literatură, muzică, dar și în câmpul artistic, astfel Brâncuși apare în revista *Secolul XX* condusă de Dan Hăulică, în care sunt reproduse și lucrările lui Constantin Popovici, ce se remarcă cu ușurință ca un adevărat maestru al noii generații. Beneficiază de o mulțime de premii ale Academiei, UAP-ului, dar execută și lucrări monumentale ce se impun ca patrimoniu artistic cultural: *Bacovia*, *Prometeu*, o mulțime de busturi ce îmbogățesc parcurile țării, Constantin Popovici este creatorul și al unui volum mare de lucrări de grafică și picturi.

Înger/Angel

My friend Constantin Popovici

Sacrificiu/Sacrifice

I have recently come across the exceptional work of sculptor Popovici, at a major exhibition with a rich catalogue that retraced the biography and work of my older colleague from the "Nicolae Grigorescu" Fine Arts Faculty in Bucharest.

The exhibition was hosted in the great halls of the National Museum of Romanian Literature, under the care of the sculptor's wife, Augustina Popovici.

Born in 1938, he was admitted to university in 1958, in a time when education was subordinated to politics. There were very few places, only 20, for children whose parents were intellectuals, professors, therefore members of the bourgeoisie, another 20 places being reserved to the "working class".

The general context was marked by political oppression, with snitches of the *Securitate* swarming around, with a lot of political socialism, but also with professors who were marginalized, although brilliant in terms of their training: Schileru, Frunzetti, Ghițescu, Teodoru, professors of an exceptional mastery. He also had exceptional colleagues who would become the future great elite artists of the country, such as: George Apostu, Ion State, Ion Stendl, etc.

Me and Elisa, his younger sister, were classmates, so friendship has been a constant in our human and artistic evolution. Because, while the faculty was politically oriented, our desires put us in sync with the European artistic world that was denied to us by censorship. Students were looking to find their own paths, the human relationships that allowed us to decipher new artistic forms were becoming much more important than the political relationships that surrounded us every day. From 1964 to 1971 life became more elastic, more uncensored, so this new

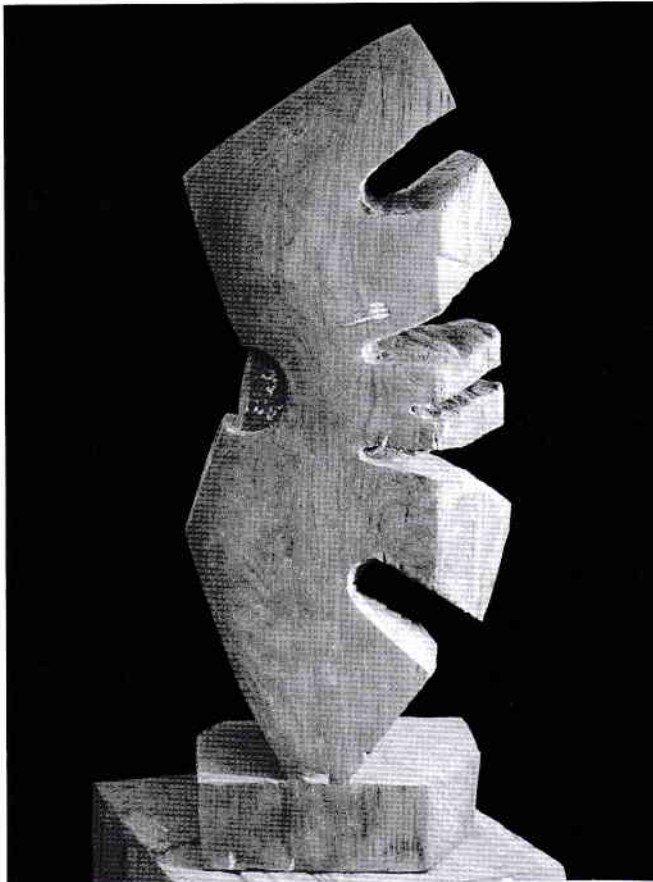
Greu am acceptat să scriu aceste rânduri despre prietenul meu acum când sunt și eu la senectute, dar greutatea mi-a fost îndepărtată de un semn venit chiar de la Constantin.

Mi-a trimis prin Augustina un caiet cu foi îngălbenite de timp ce aparțineau tatălui, Ion Grigore Popovici, ce fusese asasinat în casă, în 1946, în fața copilului de 8 ani. Acest caiet mi-a adus în memorie atmosfera atelierului din Batiștei 3, unde discuțiile se prelungeau până când operele de artă se învăluiau în liniștea înserărilor ce ne apucau cu câte un pahar de vorbă în mână. Sunt momente care nu trebuie uitate. Constantin știa că visam să-mi imprim gravurile pe o hârtie bună, pe care în sărăcia noastră nu ne-o puteam permite.

Închei cu o poezie scrisă de Constantin, premonitoare, concepută în anul 1972, la un an după discursul lui Ceaușescu din 1971:

*Mereu eu...
Doar timpul...
E tot mai rece timpul-acesta
E tot mai rece.*

Academician Mircea Dumitrescu

Zbor/Flight

freedom gave great personalities in literature, music, but also in the artistic field; thus, Brâncuși appears in the *Secolul XX* (20th century – TN) magazine, coordinated by Dan Hăulică, which also included reproductions of certain works by Constantin Popovici, who easily stands out as a true master of the new generation. He received a lot of awards from the Academy, the Union of Fine Artists, but he also executed monumental works that stand out as an artistic and cultural heritage: *Bacovia*, *Prometheus*, a lot of busts that enrich the country's parks, and he is also the author of a large volume of graphic works and paintings.

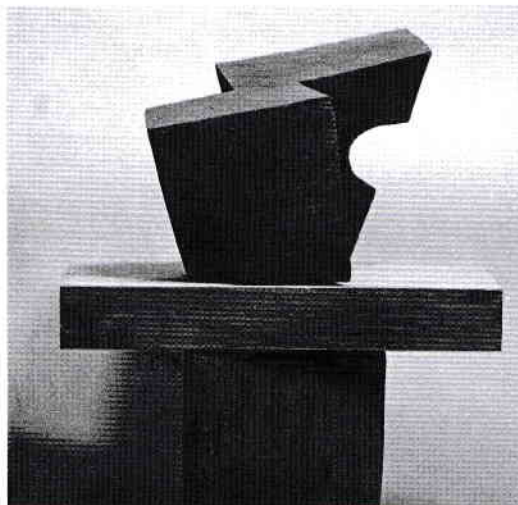
I found it hard to accept and write these lines about my friend now that I am also in my old age, but the difficulty disappeared after receiving a sign from Constantin himself.

He sent me, through Augustina, a notebook with sheets yellowed by time that had belonged to his father, Ion Grigore Popovici, who had been murdered in their own house, in 1946, in front of his 8-year-old child. This notebook reminded me of the atmosphere at the studio on Batiștei 3, where discussions lasted until the works of art were engulfed by the silence of the evenings that used to catch us chatting for hours. These are moments that should not be forgotten. Constantin knew that I dreamt of printing my engravings on good-quality paper, which we could not afford during those years of poverty.

I end my text with a poem by Constantin, premonitory in a way, written in 1972, a year after Ceausescu's speech of 1971:

*Always me...
Just time...
Time is getting colder and colder
It is getting colder and colder.*

Acad. Mircia Dumitrescu

Zbor/Flight

Remember

Era 1995, început de decembrie. A doua zi urma să plecăm într-un turneu la New York cu teatrul „Masca”. Constantin Popovici, reperul uman și, în același timp, cel care a definit credința mea în Artă, era bolnav. În acea după-amiază, mi-am dorit să-l întâlnesc. Mi-a spus să mă așez aproape de el: am luat loc pe marginea patului, foarte emoționat... Mi-a mai spus că este mândru că mâine voi pleca la New York. I-am povestit pe scurt programul nostru teatral, m-a încurajat spunându-mi că are încredere în mine, amintindu-mi sfaturile pe care mi le dăduse întotdeauna: să fiu serios, cinstit și să muncesc, principii-călăuză pentru toată viața.

Privindu-mă părintește, mi-a spus că ar fi foarte bine dacă aș putea merge la Philadelphia, fiindcă la muzeul de artă de acolo era itinerată o mare expoziție Brâncuși, pe care el o văzuse la Paris, de două ori, chiar în anul 1995. Această expoziție l-a impresionat foarte mult – îl ascultam fascinat, atent la tot ce îmi explica, mă privea, îl priveam și a venit timpul să plec, m-a strâns în brațe și mi-a dorit călătorie plăcută.

Am ajuns la New York, dar gându-mi zbura către el, către Philadelphia Museum of Art; cu timiditatea unui tânăr ajuns, pentru prima oară, în America am întrebat-o pe o doamnă din conducerea americană a turneului cum aș

PHILADELPHIA MUSEUM OF ART

*Benjamin Franklin Parkway at 26th Street
P.O. Box 7646, Philadelphia PA 19101-7646*

(215) 684-7500 (recorded information)
(215) 684-7600 (TTS)
(215) 763-8100 (all other inquiries)

Reaching Philadelphia
Regular Amtrak service to 30th Street Station Philadelphia is available from New York, Washington, Baltimore, Washington, and other major cities. For Philadelphia station information call (800) 537-7676. For hotel package information, call (800) 752-8266.

Parking
Limited parking is available around the building, with additional parking available to the east and west of the Museum.

This exhibition has been organized by the Philadelphia Museum of Art and the Centre Georges Pompidou, Paris. It is supported in part by generous grants from The City of Philadelphia, the State of Pennsylvania, and the National Endowment for the Arts and by the industry from the General Council on the Arts and the Pennsylvania State Museum. UMAR is the official publisher for the exhibition.

BRANCUSI

October 8 – December 31, 1995

PHILADELPHIA MUSEUM OF ART

Constantin Brancusi (1876-1957)

The most highly regarded and influential sculptor of the twentieth century, Constantin Brancusi has not been the subject of a major retrospective in over 25 years. This landmark gathering of over 90 sculptures, 30 drawings, and 50 photo-graphs is unlikely to be repeated for decades to come. It reunites works from Brancusi's native Romania and other European countries, Japan, and Australia, as well as museums throughout the United States. The only two venues are this Museum, which holds the largest and most

*important Brancusi collection outside of France, and the Musée National d'Art Moderne in Paris, which owns the artist's studio and its contents, bequeathed by Brancusi to the French nation. When the exhibition opened in Paris last spring, a review in *Le Monde* said: "We have long awaited this great homage to Brancusi... recognized as one of the beacon of modern sculpture and of all time by artists themselves, acts in honor of what they speak."*

Exec. Director: 797-2700
Philadelphia Museum of Art
26th Street, Philadelphia, PA 19106

Exec. Director: 797-2700
Musée National d'Art Moderne
11 Avenue du Président Wilson
75016 Paris, France

Exec. Director: 797-2700
Musée National d'Art Moderne
11 Avenue du Président Wilson
75016 Paris, France

Remember

It was 1995, early December. The next day, we were scheduled to go on a tour to New York with the "Masca" Theatre Company. Constantin Popovici, the human landmark and, at the same time, the person who defined my faith in Art, was sick. That afternoon, I wanted to see him. He told me to sit close to him: I sat on the edge of the bed, filled with emotions... He also told me that he was proud that I was going to leave for New York the following day. I briefly told him about our theatrical programme, he encouraged me by telling me that he trusted me and recalled the advice that he had always given me: to be trustworthy, honest and hardworking, guiding principles for life.

With a fatherly gaze, he recommended me to go to Philadelphia, because the art museum there was hosting an important itinerant Brâncuși exhibition, which he had seen in Paris, twice, back in 1995. This exhibition had made a strong impression on him – I listened to him fascinated, attentive to everything that he explained to me, he looked at me, I looked at him, and, when it was time for me to leave, he hugged me and wished me a pleasant trip.

I arrived in New York City, but I could not stop thinking about him, about the Philadelphia Museum of Art; with the shyness of a young man arriving in America for the first time, I asked a lady from the American tour management

how I could get to Philadelphia as easy and fast as possible. The lady asked me if I had any relatives there, I told her no and added that I wanted to see the CONSTANTIN BRÂNCUȘI exhibition at the art museum there. The next day, the lady called me to her office and told me that, in just one hour, we were leaving for Philadelphia. I arrived there, saw it, and I was impressed by it. I was both happy and amazed, I could tell my mentor, upon my return home, that I had seen the great BRÂNCUȘI 1995 exhibition! I bought him small souvenirs from the museum's bookstore, knowing that he would appreciate them.

